

امیر کبیر؛ بزرگ آشنای ناشناخته تاریخ معاصر ایران

«گزارشی از مراسم برگزاری کنگره ملی امیرکبیر - دانشگاه صنعتی اصفهان -

سوم و چهارم اردیبهشت ماه ۱۳۷۹»

کیوان لولوی

نامه میرزا تقی خان امیرکبیر به ناصرالدین شاه

امیرکبیر را در پیش از مردم ایران پوشید
منشی خود را که تبریزی می‌داند همچویه که از
پسر ولادت و سازه کشیده بود و می‌تواند به این
منشی نسبت داده باشد. و زیده اندیش از این
جهات می‌داند که این پسر از این افراد است که در این
بله میرزا تقی خان امیرکبیر است.

نامه میرزا تقی خان امیرکبیر به ناصرالدین شاه

بعحای ظالمی شقی، نشسته عالمی نقی

که مومنان متقدی، کنند افتخارها
«قاآنی»!

اشاره:

تاریخ معاصر ایران شرح زندگانی کسانی را در خورد دارد که شخصیت، قابلیت و مدیریتشان در اداره امور کشور از ایشان مدیری قابل، عادل، میهن پرست، مردم دوست، ظلم سنتیز و قاطع ساخته است. میرزا تقی خان امیرنظام معروف به امیرکبیر بدون شک یکی از بزرگترین رجال سیاسی دو قرن اخیر تاریخ ایران است که وجودش چون شمعی پر فروز، یکی از مقاطعه زمانی تاریک معاصر را روشنی بخشید.

برگزاری کنگره ملی امیرکبیر در دانشگاه صنعتی اصفهان فرست مناسبی بود که ضمن تجلیل از این خدمتگزار راستین ملت ایران، زوابای ناشناخته دیگری از زندگی این مرد بزرگ به جویندگان حقیقی معرفت شناسانده شود.

اهداف کنگره:

۱- بررسی تاریخ ایران در عهد امیرکبیر و عبرت گرفتن از آن.

۲- بررسی نتایج اصلاحات امیر در جامعه آن روز ایران و تأثیر آن در بافت اجتماعی و حکومتی پس از آن زمان.

۳- ارج نهادن به شخصیت این مرد بزرگ و کوشش در راه اعتلای نام وی.

۴- نزدیک شدن اندیشه ها (سیستم آموزش عالی تخصصی) به واقعیت های تاریخی - اجتماعی.

موضوعات مقالات مورد بحث در کنگره: کمیته علمی کنگره محورها و موضوعاتی ذیل را برای نگارش مقالات پیشنهاد کرده بود:

(الف) امیر کبیر و فرهنگ:

۱- نقش امیر در توسعه فرهنگی ایران.
۲- نقش امیر در توسعه علوم و فنون.

۳- امیر و روحانیت شیعه.

۴- امیر و تکنولوژی (فن اوری و صنعت).
۵- موانع رشد فرهنگی در تاریخ معاصر ایران.

(ب) امیر کبیر و سیاست (داخلی و خارجی):

۱- نقش امیر در روند توسعه سیاستی ایران.
۲- نقش قدرت های خارجی عصر امیر.

۳- سیاست خارجی ایران در عصر امیر.
۴- توسعه سیاسی در اندیشه امیر.

ج) امیر کبیر و تحولات اجتماعی و اقتصادی:

۱- جامعه شناسی سیاسی در عصر امیر.
۲- نقش امیر در توسعه و تحولات اداری (ساختار حکومتی).

۳- نقش امیر در روند اصلاحات اقتصادی در ایران.

۴- موقعیت زوپلیتیکی ایران در عصر امیر.
۵- مطالعه افکار و نگرش های مخالفان نخبه امیر.

۶- علل عدم موفقیت امیر در زمان صادرات.
۷- بازتاب جهانی روند توسعه در عصر امیر.

۸- نقش امیر در روند نوسازی ارتش ایران.
۹- بازتاب اقدامات اجتماعی امیر در سطح جامعه.

۱۰- تأثیر گروه های ذی نفوذ در عصر امیر.

و- وضعیت مقالات:

۱- از میان بیش از ۵۰ مقاله رسیده به دیپرخانه کنگره پس از داوری توسط اعضای کمیته علمی کنگره ۱۷

۲- مقاله به شرح ذیل سخنرانی شد:

۳- نقش امیرکبیر در روند ادبیات معاصر ایران / سرکار خانم مهوش واحدیور (ریس جلسه جناب آقای دکتر علی شیخ الاسلام).

۴- امیرکبیر و مذهب / سرکار خانم حمیده کلاهدوزان (ریس جلسه جناب آقای دکتر اصغر منتظر قائم).

۵- علت شکست اصلاحات در زمان امیرکبیر / جناب آقای دکتر صادق زیبا کلام (ریس جلسه جناب آقای مهندس محمد ملک احمدی).

۶- دیپلماسی امیرکبیر در سیاست خارجی / جناب آقای محمد تقی رضایی (ریس جلسه جناب آقای سید محسن هاشمی).

۷- نقش روزنامه و قایع الاتفاقیه در انتقال آموذه های جدید سیاسی به جامعه ایران / جناب آقای عبدالمهدی رجایی (ریس جلسه جناب آقای محمدرضا زهدی).

۸- موقعیت زوپلیتیکی ایران در عصر امیرکبیر / جناب آقای دکتر حسین سیفزاده (ریس جلسه جناب آقای مهندس محمد ملک احمدی).

۹- ایران در عصر امیرکبیر / جناب آقای دکتر محمد ترکمان (ریس جلسه جناب آقای مهندس محمد ملک احمدی).

۱۰- امیرکبیر و روحانیت شیعه / جناب آقای سید محمد علی موسوی (ریس جلسه جناب حجت الاسلام و المسلمین حبیب الله ابراهیمی).

۱۱- علت عدم موفقیت در زمان امیرکبیر / جناب آقای احمدی بیززاده (ریس جلسه جناب آقای دکتر احمد شیرزاد).

۱۲- امیرکبیر و سیاست (داخلی و خارجی):

۱۳- نقش امیر در روند توسعه سیاستی ایران.
۱۴- نقش قدرت های خارجی عصر امیر.

۱۵- سیاست خارجی ایران در عصر امیر.
۱۶- توسعه سیاسی در اندیشه امیر.

۱۷- امیرکبیر و فرهنگ:

۱۸- نقش امیر در توسعه فرهنگی ایران.
۱۹- نقش امیر در توسعه علوم و فنون.

۲۰- ارج نهادن به شخصیت این مرد بزرگ و کوشش در ایجاد این اندیشه.

۲۱- موانع رشد فرهنگی در تاریخ معاصر ایران.

۲۲- امیرکبیر و سیاست (داخلی و خارجی):

۲۳- نقش امیر در روند توسعه سیاستی ایران.
۲۴- نقش قدرت های خارجی عصر امیر.

۲۵- سیاست خارجی ایران در عصر امیر.
۲۶- توسعه سیاسی در اندیشه امیر.

۲۷- امیرکبیر و فرهنگ:

۲۸- نقش امیر در توسعه فرهنگی ایران.
۲۹- نقش امیر در توسعه علوم و فنون.

۳۰- ارج نهادن به شخصیت این مرد بزرگ و کوشش در ایجاد این اندیشه.

۳۱- موانع رشد فرهنگی در تاریخ معاصر ایران.

۳۲- امیرکبیر و سیاست (داخلی و خارجی):

۳۳- نقش امیر در روند توسعه سیاستی ایران.
۳۴- نقش قدرت های خارجی عصر امیر.

۳۵- سیاست خارجی ایران در عصر امیر.
۳۶- توسعه سیاسی در اندیشه امیر.

۳۷- امیرکبیر و فرهنگ:

۳۸- نقش امیر در توسعه فرهنگی ایران.
۳۹- نقش امیر در توسعه علوم و فنون.

۴۰- ارج نهادن به شخصیت این مرد بزرگ و کوشش در ایجاد این اندیشه.

۴۱- موانع رشد فرهنگی در تاریخ معاصر ایران.

۴۲- امیرکبیر و سیاست (داخلی و خارجی):

۴۳- نقش امیر در روند توسعه سیاستی ایران.
۴۴- نقش قدرت های خارجی عصر امیر.

۴۵- سیاست خارجی ایران در عصر امیر.
۴۶- توسعه سیاسی در اندیشه امیر.

۴۷- امیرکبیر و فرهنگ:

۴۸- نقش امیر در توسعه فرهنگی ایران.
۴۹- نقش امیر در توسعه علوم و فنون.

۵۰- ارج نهادن به شخصیت این مرد بزرگ و کوشش در ایجاد این اندیشه.

۵۱- موانع رشد فرهنگی در تاریخ معاصر ایران.

۵۲- امیرکبیر و سیاست (داخلی و خارجی):

۵۳- نقش امیر در روند توسعه سیاستی ایران.
۵۴- نقش قدرت های خارجی عصر امیر.

۵۵- سیاست خارجی ایران در عصر امیر.
۵۶- توسعه سیاسی در اندیشه امیر.

۵۷- امیرکبیر و فرهنگ:

۵۸- نقش امیر در توسعه فرهنگی ایران.
۵۹- نقش امیر در توسعه علوم و فنون.

۶۰- ارج نهادن به شخصیت این مرد بزرگ و کوشش در ایجاد این اندیشه.

۶۱- موانع رشد فرهنگی در تاریخ معاصر ایران.

۶۲- امیرکبیر و سیاست (داخلی و خارجی):

۶۳- نقش امیر در روند توسعه سیاستی ایران.
۶۴- نقش قدرت های خارجی عصر امیر.

۶۵- سیاست خارجی ایران در عصر امیر.
۶۶- توسعه سیاسی در اندیشه امیر.

۶۷- امیرکبیر و فرهنگ:

۶۸- نقش امیر در توسعه فرهنگی ایران.
۶۹- نقش امیر در توسعه علوم و فنون.

۷۰- ارج نهادن به شخصیت این مرد بزرگ و کوشش در ایجاد این اندیشه.

۷۱- موانع رشد فرهنگی در تاریخ معاصر ایران.

۷۲- امیرکبیر و سیاست (داخلی و خارجی):

۷۳- نقش امیر در روند توسعه سیاستی ایران.
۷۴- نقش قدرت های خارجی عصر امیر.

۷۵- سیاست خارجی ایران در عصر امیر.
۷۶- توسعه سیاسی در اندیشه امیر.

۷۷- امیرکبیر و فرهنگ:

۷۸- نقش امیر در توسعه فرهنگی ایران.
۷۹- نقش امیر در توسعه علوم و فنون.

۸۰- ارج نهادن به شخصیت این مرد بزرگ و کوشش در ایجاد این اندیشه.

۸۱- موانع رشد فرهنگی در تاریخ معاصر ایران.

۸۲- امیرکبیر و سیاست (داخلی و خارجی):

۸۳- نقش امیر در روند توسعه سیاستی ایران.
۸۴- نقش قدرت های خارجی عصر امیر.

۸۵- سیاست خارجی ایران در عصر امیر.
۸۶- توسعه سیاسی در اندیشه امیر.

۸۷- امیرکبیر و فرهنگ:

۸۸- نقش امیر در توسعه فرهنگی ایران.
۸۹- نقش امیر در توسعه علوم و فنون.

۹۰- ارج نهادن به شخصیت این مرد بزرگ و کوشش در ایجاد این اندیشه.

۹۱- موانع رشد فرهنگی در تاریخ معاصر ایران.

۹۲- امیرکبیر و سیاست (داخلی و خارجی):

۹۳- نقش امیر در روند توسعه سیاستی ایران.
۹۴- نقش قدرت های خارجی عصر امیر.

۹۵- سیاست خارجی ایران در عصر امیر.
۹۶- توسعه سیاسی در اندیشه امیر.

۹۷- امیرکبیر و فرهنگ:

۹۸- نقش امیر در توسعه فرهنگی ایران.
۹۹- نقش امیر در توسعه علوم و فنون.

۱۰۰- ارج نهادن به شخصیت این مرد بزرگ و کوشش در ایجاد این اندیشه.

۱۰۱- موانع رشد فرهنگی در تاریخ معاصر ایران.

۱۰۲- امیرکبیر و سیاست (داخلی و خارجی):

۱۰۳- نقش امیر در روند توسعه سیاستی ایران.
۱۰۴- نقش قدرت های خارجی عصر امیر.

۱۰۵- سیاست خارجی ایران در عصر امیر.
۱۰۶- توسعه سیاسی در اندیشه امیر.

۱۰۷- امیرکبیر و فرهنگ:

۱۰۸- نقش امیر در توسعه فرهنگی ایران.
۱۰۹- نقش امیر در توسعه علوم و فنون.

۱۱۰- ارج نهادن به شخصیت این مرد بزرگ و کوشش در ایجاد این اندیشه.

۱۱۱- موانع رشد فرهنگی در تاریخ معاصر ایران.

۱۱۲- امیرکبیر و سیاست (داخلی و خارجی):

۱۱۳- نقش امیر در روند توسعه سیاستی ایران.
۱۱۴- نقش قدرت های خارجی عصر امیر.

۱۱۵- سیاست خارجی ایران در عصر امیر.
۱۱۶- توسعه سیاسی در اندیشه امیر.

۱۱۷- امیرکبیر و فرهنگ:

۱۱۸- نقش امیر در توسعه فرهنگی ایران.
۱۱۹- نقش امیر در توسعه علوم و فنون.

۱۲۰- ارج نهادن به شخصیت این مرد بزرگ و کوشش در ایجاد این اندیشه.

۱۲۱- موانع رشد فرهنگی در تاریخ معاصر ایران.

۱۲۲- امیرکبیر و سیاست (داخلی و خارجی):

۱۲۳- نقش امیر در روند توسعه سیاستی ایران.
۱۲۴- نقش قدرت های خارجی عصر امیر.

۱۲۵- سیاست خارجی ایران در عصر امیر.
۱۲۶- توسعه سیاسی در اندیشه امیر.

۱۲۷- امیرکبیر و فرهنگ:

۱۲۸- نقش امیر در توسعه فرهنگی ایران.
۱۲۹- نقش امیر در توسعه علوم و فنون.

۱۳۰- ارج نهادن به شخصیت این مرد بزرگ و کوشش در ایجاد این اندیشه.

۱۳۱- موانع رشد فرهنگی در تاریخ معاصر ایران.

۱۳۲- امیرکبیر و سیاست (داخلی و خارجی):

۱۳۳- نقش امیر در روند توسعه سیاستی ایران.
۱۳۴- نقش قدرت های خارجی عصر امیر.

۱۳۵- سیاست خارجی ایران در عصر امیر.
۱۳۶- توسعه سیاسی در اندیشه امیر.

۱۳۷- امیرکبیر و فرهنگ:

۱۳۸- نقش امیر در توسعه فرهنگی ایران.
۱۳۹- نقش امیر در توسعه علوم و فنون.

۱۴۰- ارج نهادن به شخصیت این مرد بزرگ و کوشش در ایجاد این اندیشه.

۱۴۱- موانع رشد فرهنگی در تاریخ معاصر ایران.

۱۴۲- امیرکبیر و سیاست (داخلی و خارجی):

۱۴۳- نقش امیر در روند توسعه سیاستی ایران.
۱۴۴- نقش قدرت های خارجی عصر امیر.

۱۴۵- سیاست خارجی ایران در عصر امیر.
۱۴۶- توسعه سیاسی در اندیشه امیر.

۱۴۷- امیرکبیر و فرهنگ:

۱۴۸- نقش امیر در توسعه فرهنگی ایران.
۱۴۹- نقش امیر در توسعه علوم و فنون.

۱۵۰- ارج نهادن به شخصیت این مرد بزرگ و کوشش در ایجاد این اندیشه.

۱۵۱- موانع رشد فرهنگی در تاریخ معاصر ایران.

۱۵۲- امیرکبیر و سیاست (داخلی و خارجی):

۱۵۳- نقش امیر در روند توسعه سیاستی ایران.
۱۵۴- نقش قدرت های خ

۰ اسطوره‌شناسی امیرکبیر / جناب آقای دکتر بهزاد حق پناه (ریس جلسه جناب آقای مهندس محمد ملک، محمدی).

۰ چشم‌انداز ساختار اداری و اجتماعی حکومت قاجارها پیش از اصلاحات امیرکبیر / آقای کیوان لولوی و مصطفی حافظی عسکری (ریس جلسه جناب آقای سید کمال میر خلف).

۰ امیرکبیر و تکنولوژی / سرکار خانم اشرف، جزینی (ریس جلسه جناب آقای دکتر سعید صدری).

۰ موانع رشد فرهنگی در تاریخ معاصر ایران / جناب آقای مصطفی ملکیان (ریس جلسه جناب آقای مهندس محمد ملک محمدی).

۰ امیرکبیر و روش او در اصلاحات / جناب آقای دکتر جلال توکلیان (ریس جلسه جناب آقای مهندس محمد ملک محمدی).

۰ تحولات فرهنگی در زمان صدارت امیرکبیر / جناب آقای احمد کامرانی (ریس جلسه جناب آقای دکتر سید مظفر امینی).

۰ امیرکبیر و معماری و شهرسازی / جناب آقای بابک مظاہری (ریس جلسه جناب آقای دکتر سید مهدی ابطحی).

۰ جامعه‌شناسی سیاسی امیرکبیر / جناب آقای علی رضاقلی (ریس جلسه جناب آقای مهندس محمد ملک احمدی).

همچنین همزمان با جلسات سخنرانی، دو میزگرد علمی نیز با حضور اساتید و صاحب‌نظران تشکیل شد. در نخستین میزگرد آقایان: دکتر نورالله کساپی، دکتر اقبال قاسمی، استاد محمود حکیمی، دکتر لقمان دهقان نیری و دکتر مرتضی دهقان نژاد به بحث در مورد «علت تأسیس مدارس جدید در عصر امیرکبیر» پرداختند. در دومین میزگرد نیز آقایان دکتر حاتم قادری، دکتر هاشم آغاجری، دکتر بهزاد حق پناه و دکتر صادق زیباکلام به گفتگو در مورد «نوسازی ایران و چالش‌های آن» پرداختند. همزمان با این میزگرد یک برنامه بازدید از اثار تاریخی اصفهان نیز برای علاقه‌مندان در نظر گرفته شد.

لازم به ذکر است در بخش دانش‌آموزی کنگره در مجموع بیش از ۱۳۰ مقاله و اثر هنری شامل: خط، نقاشی، فرش و... ارسال شده بود که برگزیده آثار در نمایشگاه جنبی کنگره به نمایش درآمد و از بین مقالات دریافتی نیز ۲ مقاله برتر در طی دو روز برگزاری کنگره از رانه شد.^۲

از سوی دیگر در حاشیه برگزاری این کنگره، یک نمایشگاه بزرگ کتاب با موضوعات: فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و نیز نمایشگاهی از اسناد و مدارک تاریخی برپا شده بود که با استقبال چشمگیر شرکت‌کنندگان روبرو شد.

همچنین یکی از ابتكارات جالب توجه دیرخانه کنگره ساخت موسیقی کنگره با مضمون امیرکبیر بود که در مراسم افتتاحیه اختتامیه به اجرا درآمد.^۳

مراسم افتتاحیه: این مراسم در ساعت ۹/۲۰ صبح روز شنبه سوم اردیبهشت ماه با سروд ملی جمهوری اسلامی ایران و تلاوت آیاتی چند از کلام روح‌بخش قرآن و پخش موسیقی و پیو کنگره آغاز شد. سپس دیگر تشكیل برگزارکننده کنگره به ایجاد سخنرانی پرداخت. ایشان با اشاره به شخصیت امیرکبیر، به عنوان مردمی که نه تنها در فقر و جهل و فساد زمانش هضم نشد، بلکه با تمام توان در مقابل تیره‌بختی‌ها و جهالت‌ها و فقر و نابسامانی ایران آن روز ایستاد، قلاش‌های برگزارکنندگان این کنگره را به روح آن مرد بزرگ هدیه کرد.

اجرای برنامه نقالی پخش بعدی مراسم بود که استاد محبت به نقل قسمت‌هایی از شاهنامه پرداختند که بسیار مورد توجه حاضرین قرار گرفت. بعد از آن آقای دکتر عالم رجبی معاونت دانشجویی دانشگاه صنعتی اصفهان ساخته، تنظیم و اجراء شد.

۴- این موسیقی توسط جناب آقای علی منتظری دانشجوی دانشگاه صنعتی اصفهان ساخته، تنظیم و اجراء شد.

۵- به قرار مسحی قرار است در سال آینده کنگره بین‌المللی پژوهگان شرکت کننده در کنگره تربیتی، علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو) در ایران در زادگاه این پزشگ مرد تاریخ معاصر ایران برگزار شود.

آن تنها تمبر یادگاری است که در تاریخ پست ایران برای بزرگداشت امیرکبیر چاپ شده است.

پژوهش دانشگاه صنعتی اصفهان حضور داشتند.

هر مقاله اختتامیه:

مراسم اختتامیه کنگره ملی امیرکبیر ساعت ۱۸ بعدازظهر یکشنبه چهارم اردیبهشت ماه با حضور جناب آقای دکتر هادی خانیکی معاونت اجتماعی استانداری، ابرقوی سیستانی مدیر کل دفتر امور اجتماعی استانداری، نژاد فرماندار خمینی شهر، حججی مدیر کل اوقاف و امور خیریه، حاج آقا کمالی مسؤول دفتر نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری و جناب آقای دکتر شیرازی معاونت

گفتند است در مراسم افتتاحیه کنگره ملی امیرکبیر، آقای جمالی معاونت سیاسی استانداری اصفهان، آقای سیستانی مدیر کل دفتر امور اجتماعی استانداری، ابرقوی نژاد فرماندار خمینی شهر، حججی مدیر کل اوقاف و امور خیریه، حاج آقا کمالی مسؤول دفتر نهاد نمایندگی مقام

اعیان شناختن و شناساندن هرچه بیشتر مفاخر تاریخ کشور عزیزان ایران باشیم.^۴

انشاء الله .

پادداشت‌ها:

۱- قاتی، دیوان، چاپ محمد جعفر محقق، تهران، ۱۳۲۶، ص ۴۷.

۲- گفتند است این مقاله رتبه اول را در بین مقالات کنگره به خود اختصاص داد.

۳- لازم به ذکر است سازمان پیشاور دانش آموز کلاس پنجم دستان، کوچکترین شرکت کننده در کنگره

و مهمن و پژوه بخش دانش آموزی بود. وی به سبب علاقه به تاریخ و با بهره‌گیری از کتاب‌های درسی خود اتفاقم به تهیه مقاله‌ای پیرامون امیرکبیر نموده بود.

۴- این موسیقی توسط جناب آقای علی منتظری دانشجوی دانشگاه صنعتی اصفهان ساخته، تنظیم و اجراء شد.

۵- به قرار مسحی قرار است در سال آینده کنگره بین‌المللی پژوهگان امیرکبیر از سوی کمیسیون ملی

تریتی، علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو) در ایران در زادگاه این پزشگ مرد تاریخ معاصر ایران

برگزار شود.